

imi. Feliks Galli
 Łódź Państwowa 19

404-167/168(44)

Przepisy

sporządzania planów odbudowy, rozbudowy i upiększania miast francuskich po pierwszej wojnie światowej.

Problem odbudowy i rozbudowy naszych miast jest dziś bardzo aktualny, zwłaszcza wobec kolosalnych wprost zniszczeń, spowodowanych wojną. Jest przeto celowym, by zagadnieniu temu nie tylko czynniki rządowe i samorządowe, ale i poszczególny obywatel poświęcił nieco uwagi. Do ludzi, którzy problemem tym zająć się winni należą w pierwszym rzędzie ogrodnicy. Odbudowując się po pierwszej wojnie światowej Francja bardzo często wykonanie planów regulacyjnych odbudowy, rozbudowy i upiększania miast powierzała ogrodnikom, architektom-pejzażystom, wychodząc ze słusznego założenia, że ci właśnie ludzie, mający tak wiele do czynienia z urbanizmem, najtrafniej podchodzą do tego zagadnienia.

Przepisy, dotyczące odbudowy miast zniszczonych działaniami wojennymi, a w szczególności miast na terenach oswobodzonych, zostały we Francji ujęte w ustawę z dnia 14.III.1919. Przepisy te chcę podać wraz z objaśnieniami, gdyż mogą one mieć pewną wartość dzisiaj dla nas. Są one następujące:

I. Obowiązki Zarządów Miejskich:

Do sporządzania planu urządzenia, rozbudowy i upiększania miast obowiązane są:

- a/ Wszystkie miasta liczące ponad 10.000 mieszkańców,
- b/ " " w części lub w całości zniszczone,
- c/ " " o wyglądzie malowniczym, artystycznym lub o charakterze historycznym,
- d/ " " o zaludnieniu ponad 5.000 mieszkańców, których przyrost ludności w jednym z ostatnich 2 lat wynosił ponad 10%,
- e/ " miejscowości wypoczynkowe i klimatyczne, w których zaludnienie w poszczególnych porach /sezonach/ roku wzrasta o 50%

II. Czynniki powołanymi do nadzoru wykonania ustawy są:

Komisje powiatowe /departamentalne/, a w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych komisja ministerialna.

III. Wykonanie przepisu:

Procedura wykonania planu regulacyjnego jest następująca:

- a/ powzięcie decyzji przez radę miejską,
- b/ wybór fachowca-technika /człowieka sztuki/,
- c/ aprobata urzędu zdrowia i komisji sanitarnej,
- d/ rozpisanie ankiety,
- e/ zatwierdzenie planu przez komisję powiatową,
- f/ " " " prefekta /starostę/,
- g/ " " " Ministra Spraw Wewnętrznych,
- h/ Wydanie dekretu o użyteczności publicznej przez Radę Państwa.

Plany przesłane Ministrowi Spraw Wewnętrznych mają być sporządzone w podziałce 1:1000 dla urządzenia, a 1:5.000 dla rozbudowy.

IV. Porozumienie między gminami i powiatami /departamentami/:

W razie potrzeby prefekt może zwoływać konferencje między-gminne lub między-powiatowe, celem stworzenia syndykatu /współpracy/ między-komunalnej lub między-powiatowej.

V. Wybór fachowca-technika przez urzędy komunalne:

Dla wykonania planu ustawa zaleca wybór człowieka, znającego się na wymaganiach higieny, estetyki, architektury i techniki.

VI. Zasięgnięcie porady Izby Handlowej, Towarzystw /Przedsiębiorstw/ transportowych i oświetlenia publicznego itp.

Porozumienie się z wymienionymi instytucjami należy do władz miejskich, a nie do architektów.

VII. Wykonanie ostatecznego planu.

Przed ostatecznym ustaleniem planu, władze miejskie mogą komisji ministerialnej przedłożyć projekt wstępny. - Plany należy Ministerstwu przedłożyć ministerialnej przedłożyć do dyskusji w możliwie jak najkrótszym czasie.

Przepisy niniejsze obowiązują każdy Zarząd Miejski, odchylenie od nich może mieć miejsce tylko w wypadkach na prawdę koniecznych.

O b j a ś n i e n i a /dodatkowe/

1. Należy przestudiować rządowy plan generalny reorganizacji z dziedziny dotyczącej handlu, organizacji rolnictwa, leśnictwa, dróg wodnych i kanałów, komunikacji kolejowej, portów, sztuki, łódnisk, elektryfikacji państwa itp.
2. Zbadać potrzeby osiedli zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych i osiedli sąsiednich, a to: zaprowiantowania, rzeźni, targowisk, syndykatów rolniczych, kanałów odwadniających, transportu itp.
3. Dokonać wyboru fachowca-technika /człowieka sztuki/, który zredaguje program, a po odbyciu dyskusji opracuje potrzebny plan.
4. Dostarczyć architekcie wytycznych i kompletnych dokumentów ze wskazówkami i zaleceniami Zarządu Miejskiego, Izby Handlowej, Zrzeszeń Przemysłowych, Towarzystw Archeologicznych i sztuki, planów katastralnych, niwelacyjnych, statystyki populacyjnej, przemysłowej, handlowej, higieny, chorobowej i śmiertelności. Zapoznać się z 2 broszurami ministerialnymi Ministerstwa Ziemi Osvobodzonych: "Dobry plan jest całkowicie podporządkowany dobremu programowi".
5. Projekt przedłożyć do przeglądu Radzie Ministerialnej. Plan urządzenia miasta wykonać w podziałce 1:1000, plan rozbudowy miasta wykonać w podziałce 1:5000.

Poszczególne partie mogą być wykonane w barwach, a to:

czervona	-	części projektowane do utworzenia,
żółta	-	" " " skasowania,
czarna	-	" " " zachowania.

Te same barwy tylko w odcieniach ciemniejszych odnoszą się do budynków.

6. Przy projektowaniu planu rozbudowy, urządzeniu i upiększaniu mieć

na uwadze oszczędność, by nie ubożyć budżetu państwa, wykonywać plan bez zbytecznej, a kosztownej fantazji, z zachowaniem zastrzeżeń ustawodawców.

7. Przystudiować szerokość dróg publicznych zależnie do nasilenia ruchu zarówno wewnętrznego, jak i międzymiastowego z uwzględnieniem ich potrzebnego minimalnego spadku; łuki dróg winny być łagodne, a kąty ich otwarte. Raczej poprawiać rzeczy istniejące niż je burzyć, a przede wszystkim nie niszczyć widoku malowniczego i ozdobnego. Nie celowe jest ułatwianie możliwości ~~rozwoju~~ ^{wzrostu} wielkiej szybkości pojazdów w osiedlach przeludnionych, a zbyteczne rozszerzanie systematyczne dróg mało uczęszczanych.

Wymagania higieny muszą być zastosowane do dróg przede wszystkim wąskich.

Poprawiać drogi stare jeśli budowa nowych jest zbyt kosztowna; droga poprawiona niejednokrotnie jest więcej warta niż nowozbudowana. Nie zawsze jest najlepszą droga powstała przez połączenie 2 punktów linią prostą, a co niejednokrotnie psuje efektowny wygląd starej drogi /ulicy/ bez większej korzyści.

Nie popełniać dla zastosowania drobnej oszczędności błędów nie do naprawienia.

Drobiazgami architektonicznymi nie krępować zbytnio koniecznej komunikacji, nie stwarzać niepotrzebnych placów.

Kasować o ile tylko to możliwe przejście przez tory kolejowe, a wzdłuż nich biegnące ulice poszerzać zatrąwionymi skarpami.

8. Przystudiować rozkład powierzchni przeznaczonych pod zielenie, zarówno na wewnątrz, jak i na zewnątrz osiedli.

Przyjąć zasadę projektowania w miastach znacznie więcej drzew, a mniej mieszkańców na 1 ha /jak dotychczas/. Ważnym jest proporcjonalny rozdział /dostęp/ świeżego powietrza i wolnych przestrzeni na każdego mieszkańca.

Faworyzować drogą regulaminów lub premii budowę domów z ogrodami, w tym celu mieć na względzie ustawę z dnia 6.XI.1918. o wywłaszczeniu poszczególnych obiektów.

Obsadzać drogi i place, uwzględniając warunki metereologiczne i strony świata.

9. Przystudiować miejsca przeznaczone pod budowę pomników i budowli miejskich; trzeba je rezerwować blisko centrum miasta, natomiast dworce, szkoły, parki publiczne, kościoły, posterunki policji, targowiska odpowiednio w mieście porozmieszczać. Szpitale i więzienia winny znaleźć się na peryferiach miasta. Fabryki, rzeźnie, cementarze, krematoria oddalić od miasta, uwzględniając kierunek dominujących wiatrów w danej miejscowości.

Przewidzieć na najbliższy czas możliwości ro**z**budowy szkół, kościołów, teatrów, koszar, targowisk miejskich, urzędów obwodowych, dworców, sądów itp., zwłaszcza tych, których budowa przewidziana jest wkrótce. Istniejące tego rodzaju budowle są niejednokrotnie dziełami sztuki i należy je zachować i odpowiednio obramować, nie stawiać w ich sąsiedztwie szpecących budowli. Zboczyć drogę, jeśli to konieczne, ale zachować przy tym harmonię i styl architektoniczny i kolorację.

Tworzyć sceny miejskie przez stawianie pomników i dzieł sztuki, stwarzając przy tym tło i perspektywę.

Podkreślać malowniczość placów. W budowie nawierzchni dróg stosować dekorację mozaiki.

10. Stosować te przepisy i przy budowie gmachów publicznych, jeśli warunki klimatyczne na to zezwalają.
11. Zapewnić mieszkańcom możliwie jak największy dostęp wody do picia, do łaźni publicznych itp.
12. Usprawnić jak najlepiej budowę ścieków, kanałów oraz wywóz nieczystości i odpadków.

Faworyzować drogą regulaminów lub premii budowę domów z ogrodami, w tym celu mieć na względzie ustawę z dnia 6.XI.1918. o wywłaszczaniu poszczególnych obiektów.

Obsadzać drogi i place, uwzględniając warunki metereologiczne i strony świata.

9. Przystudiować miejsca przeznaczone pod budowę pomników i budowli miejskich; trzeba je rezerwować blisko centrum miasta, natomiast dworce, szkoły, parki publiczne, kościoły, posterunki policji, targowiska odpowiednio w mieście porozmieszczać. Szpitale i więzienia winny znaleźć się na peryferiach miasta. Fabryki, rzeźnie, cementarze, krematoria oddalić od miasta, uwzględniając kierunek dominujących wiatrów w danej miejscowości.

Przewidzieć na najbliższy czas możliwości ro**z**budowy szkół, kościołów, teatrów, koszar, targowisk miejskich, urzędów obwodowych, dworców, sądów itp., zwłaszcza tych, których budowa przewidziana jest wkrótce. Istniejące tego rodzaju budowle są niejednokrotnie dziełami sztuki i należy je zachować i odpowiednio obramować, nie stawiać w ich sąsiedztwie szpecących budowli. Zboczyć drogę, jeśli to konieczne, ale zachować przy tym harmonię i styl architektoniczny i kolorację.

Tworzyć sceny miejskie przez stawianie pomników i dzieł sztuki, stwarzając przy tym tło i perspektywę.

Podkreślać malowniczość placów. W budowie nawierzchni dróg stosować dekorację mozaiki.

10. Stosować te przepisy i przy budowie gmachów publicznych, jeśli warunki klimatyczne na to zezwalają.
11. Zapewnić mieszkańcom możliwie jak największy dostęp wody do picia, do łaźni publicznych itp.
12. Usprawnić jak najlepiej budowę ścieków, kanałów oraz wywóz nieczystości i odpadków.

13. Zapewnić mieszkańcom jak najdalej idące warunki higieny i czystości w utrzymaniu ulic i domów mieszkalnych ; przykładem winny być budynki administracji publicznej.
14. Dopilnować przestrzegania przez mieszkańców obowiązujących regulaminów porządkowych z zastosowaniem kar dla opornych.

 Nie zapominać, że interes ogólny stawiany być musi przed interesem jednostki.

W przepisach ustawodawcy pominęli lub niedostatecznie podkreślili:

1. Konieczność budowy arterii komunikacyjnych, biegnących poza obrębem miasta, dla ruchu ciężkiego taboru transportowego, który omija dane miasto, by uniknąć obciążenia tym ruchem arterii komunikacyjnych wewnątrz miasta.
2. Za mało opracowano w nich sprawę zakładania zieleńców, parków publicznych, ogrodów botanicznych i naukowych, boisk sportowych, ośrodków na półkolonie dla dzieci szkolnych, podmiejskich ośrodków wypoczynkowych itp.
3. Niedostatecznie podkreślono konieczność zabezpieczenia pod miastami większych ośrodków leśnych jako rezerwatów zdrowia dla mieszkańców miasta, które równocześnie są miejscem wędrkowskim w dni świąteczne dla ogółu mieszkańców.
4. Nie powiedziano zgoła nic o środkach komunikacyjnych wewnątrz miasta, jak liniach tramwajowych i autobusach itp.
5. Nie naznaczono obowiązku budowy publicznych ustępów, co niejednokrotnie pozostawia w miastach wiele do życzenia,
6. W przepisach nie ma klauzuli odnośnie chor^{ych} zwierząt domowych.

 Fewno, że w przepisach tych znalazłoby się więcej zastrzeżeń, nie mniej jednak stanowią one instrukcję wyczerpującą, mającą na celu niedopuszczenie do popełniania większych błędów.

 Jak sprawa odbudowy miast w zachodniej Europie dziś wygląda i jakie przybrała tempo, o tym na razie nie wiele wiemy.

Jakie dla nas wnioski należałoby wysunąć pożyteczne zarówno dla ogrodnictwa krajowego, jak i samej odbudowy miast?

1. Winny być wydane przez władze ministerialne ramowe przepisy dla naszego państwa, najbardziej odpowiadające, a obowiązujące przy opracowywaniu planów odbudowy, rozbudowy i upiększania miast,
2. w projektowaniu takich planów nie powinno się pomijać ogrodnika architekt-pejzażysty, jednym słowem fachowca w tej dziedzinie, a nie przygodnie zaangażowanych ludzi, którzy właściwie dotąd z tą dziedziną nic wspólnego nie mieli. Fachowiec taki dla miast mniejszych winien być przynajmniej jeden na województwo, co zresztą się obecnie wykonuje.
3. Przed projektowaniem planu regulacyjnego architekt-pejzażysta winien ^{wybrać} wyznaczyć /po zbadaniu na miejscu/ teren najodpowiedniejszy pod parki, zieleńce, ogrody naukowo-doświadczalne, hodowlane, na użytek publiczny lub miejski.
4. Dążyć do tworzenia jak najwięcej osiedli willowych.
5. Przede wszystkim budując ^{nowe} szkoły, nie powinna być dozwolona ~~ich budowanie~~ bez boisk sportowych, choćby małych i bez ogródków, choćby kilka grzęd do uprawy roślin użytkowych i ozdobnych.
6. Każda nowo-budowana fabryka winna mieć zarezerwowaną powierzchnię pod park, boiska sportowe i kolonię mieszkalną z ogródkami dla pracowników.
7. Zakładając cmentarze trzeba je tak projektować, by oprócz tego, że są przeznaczonymi dla spoczynku zmarłych, były rezerwatem zdrowia dla miasta z uwagi na stan swego zadrzewienia, -dziś tworzy się tylko cmentarze-parki.
8. Budowa nowych dróg i ulic nie wysadzanych drzewami nie powinna mieć więcej miejsca. Drogi wiodące poza miasto winny być tak szeroko budowane, by drzewa na nich sadzić tylko na koronie drogi, sadzone drzewa za rowami przedstawiają przeważnie rozpaczliwy

wygląd, niszczone są bowiem bardzo często przez właścicieli sąsiednich pól.

Uwag tych można by podać bez liku, a każda z nich wymagałaby gruntownego opracowania, ale sądzę, że w miarę jak odbudowa naszych miast przybierać będzie na tempie, to sprawa ta będzie interesować coraz to szersze z tej dziedziny grono fachowców.

imi Galli Feltes

